

УДК 378.002.4:658.002

© Г. Г. Поберезська, к.пед.н., доцент,
КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, Україна

КОУЧИНГ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНОГО НАВЧАННЯ У ВНЗ

У статті проаналізовано поняття коучингу як педагогічної технології студентоцентричного навчання, уточнено дефініцію поняття коучингу в освіті. Описано трансформацію цілей викладача як коуча, розглянуто особливості організації комунікації суб'єктів навчально-виховного процесу у ВНЗ із використанням елементів коучингу.

Ключові слова: студентоцентричне навчання; коучинг; коуч; освітній коучинг; педагогічний коучинг.

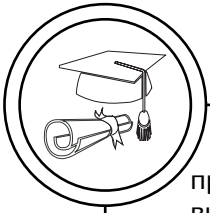
Постановка проблеми

Болонський процес визначив важливі принципи розвитку європейської вищої освіти у XXI столітті, один із яких — переорієнтація на особистість студента як активного суб'єкта навчально-виховного процесу, перехід від викладання до учіння, самокерованого навчання. Це зумовлює переосмислення парадигми вітчизняної освіти, пошук нових механізмів надання знань і забезпечення їх якості. Водночас постає проблема відповідності зовнішнього забезпечення якості навчання внутрішнім процесам студента, актуалізації навчально-пізнавальної мотивації, пізнанню індивідуальних особливостей і розкриттю його творчого потенціалу. Забезпечити внутрішню стійку мотивацію студента до опанування професійними компетентностями покликаний коучинг як технологія навчання. Педагог має опанувати нову роль коуча в професійній діяльності, використовувати коу-

чингові методики та техніки, спрямовані на активізацію студентів і мотивування їх до навчання, власної реалізації, постійного самовдосконалення, безперервної самоосвіти. Досвід використання елементів коучингу в навчально-виховному процесі ВНЗ недостатньо вивчено, бракує вітчизняних наукових праць про коучинг в освіті, що зумовило вибір теми дослідження.

Аналіз попередніх досліджень

Концепції студентоцентричного навчання (далі — СЦН) присвячено Болонські семінари, наукова та навчально-методична література. Теоретичні та практичні питання коучингу розробляли в галузі менеджменту, бізнесу, психології: Т. Леонард, Т. Голві, Дж. О'Коннор, А. Лейджес, К. Дуглас, М. Доуней, Д. Питерсон, Л. Уитворт, П. Зеус, Дж. Уйтмор, Е. Тач та ін. Можливості використання коучингу в навчальному

процесі в секторах середньої й вищої освіти розглянуто в роботах вітчизняних і зарубіжних педагогів, учених: О. І. Баранової, Т. А. Борової, Н. Горук, В. Г. Гульчевської, Н. В. Доліної, О. М. Дмитрівой, В. М. Нагари, І. Петровської, В. Пиркова, С. М. Романової.

Однак неоднозначним залишається розуміння поняття коучингу в освітній сфері, можливості використання різних методик і технік коучингу в вищій школі в контексті СЦН, організації взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

Мета роботи

Визначити поняття, сутність коучингу в освіті як технології СЦН; трансформацію ролі викладача як коуча та особливості його взаємодії зі студентами в навчально-виховному процесі ВНЗ.

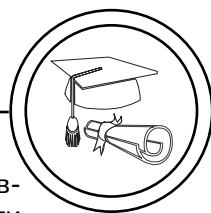
Результати проведених досліджень

Протягом першого десятиліття здійснення болонських реформ увага науковців, педагогів була зосереджена лише на структурно-організаційних аспектах нових ступеневих програм підготовки бакалаврів і магістрів, надалі — з 2009 року все більше уваги приділялося дидактиці вищої школи, зокрема поширенню та утвердженню в європейських ВНЗ концепції СЦН. У Методичних вказівках як документі, створеному на завершальній стадії проекту «Час нової парадигми в освіті: Студентоцентричне навчання» в межах спільного проекту Європейського союзу студентів (ESU) та організації «Education International» (EI),

визначено основну ідею, принципи, методи впровадження концепції СЦН у ВНЗ [1]. Проект спрямовано на поширення знань у науково-освітній галузі про інструменти, переваги, проблеми та успіхи такого навчання як фундаментальної основи освіти та професійної підготовки впродовж життя, і є конкретним політичним внеском у реалізацію ідей Болонського процесу в європейському регіоні.

Ідея СЦН не нова, виникла ще на початку ХХ століття. У контексті європейської освітньої інтеграції набула актуальності у ХХІ столітті, оскільки спрямована на розв'язання проблем масовості вищої освіти, більшої диверсифікації студентського контингенту: зростання вимог до якості вищої освіти та зумовлене цим збільшення витрат на її отримання, здатність задовольняти різноманітні потреби студентів. Основні принципи такого навчання переводять взаємостосунки викладача та студента в нову площину: гнучкого, активного навчання, рівноправності його суб'єктів, вільного часу та структури навчання, підвищення мотивації до навчання, задоволення різних і змінних потреб студента, підвищення його самостійності й відповідальності, постійної самоосвіти [1].

СЦН стимулює зміну ролі викладача як партнера, який допомагає навчатися й коригує знання студентів, забезпечує високий рівень їх мотивування та професійно-особистісного супроводу. У такому випадку концепції СЦН повністю відповідає коучинговий підхід. Це ефективна система розвивальної взаємодії, у якій коуч визначає всі

стадії процесу розвитку особистості, пов'язані з ними потреби в навчанні, стимулює інтерес до навчання й бажання вчитися.

У такій взаємодії коуч керується принципами: 1) власної відповідальності та делегування відповідальності студентові (у кожній особистості закладено великий потенціал, який потрібно мобілізувати та реалізувати, спонукати її до самостійного вибору дій для досягнення високого результату); 2) партнерства (педагогічного спілкування, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних стосунках коуча та студента); 3) ієрархічного розвитку (поетапного формування нової стратегії особистісного та професійного розвитку; фокусування уваги на майбутньому, нинішній стан — лише стартова позиція для розвитку); 4) гнучкості (формування гнучкості мислення, віра у свої можливості, подолання власних стереотипів, що перешкоджають досягненню цілей; усвідомлення алгоритмів своєї поведінки, що не сприяють успіху); 5) взаємодії (поетапність дій, спрямованих на досягнення мети, забезпечать високу результативність в освітній і професійній діяльності) [2, 3].

Отже, основне завдання коуча — виявити та реалізувати потенціал особистості; навчити використовувати всі можливі ресурси для досягнення успіху; знаходити оптимальний варіант дії, що дає змогу при мінімальних зусиллях досягати максимального результату.

Формування у студента впевненості в собі, віра у власні можливості, адекватна самооцінка є підґрунтям високої навчально-пізнавальної мотивації, форму-

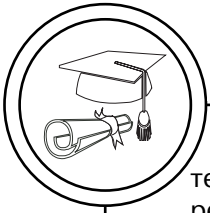
вання відповідальності за навчання. При цьому реалізувати коучинг як педагогічну технологію повною мірою можна лише тоді, коли студент зацікавлений у здобутті знань, умінь для досягнення власних цілей, і коуч має мотивувати його [4].

Усі наведені вище принципи коучингу зафіксовано в різноманітних його дефініціях, залежно від сфери застосування. У Тімоті Голві, основоположник коучингу, визначає його як процес створення коучем умов для всебічного розвитку особистості клієнта [5].

Майкл Дауні в книзі «Ефективний коучинг: Уроки коуча коучей» визначає це поняття як мистецтво сприяти підвищенню результативності, навчанню та розвитку іншої людини. Автор підкреслює, що завдяки коучингу клієнти розширюють пізнання, підвищують ефективність і якість свого життя [6].

Джон Уйтмор, який розвинув ідею У. Тімоті Голві та застосував її до навчання у сфері менеджменту й корпоративного бізнесу, визначив мету коучингу: навчити персонал компаній вчитися й думати самостійно, менеджерів бути коучами; допомогти керівникам створювати організації, які самонавчаються [7].

Томас Дж. Леонард, засновник Університету коучів, Міжнародної федерації коучів (ISF), Міжнародної асоціації сертифікованих коучів та проекту CoachVille.com визначає коучинг як систему реалізації соціального, особистісного, творчого потенціалу учасників процесу розвитку з метою отримання максимально можливого ефективного результату [8]. Він першим запозичив цей

термін зі спорту (англ. coach — репетитор, інструктор, тренер) і запровадив у інших сферах.

Завдяки високій ефективності коучинг як професійна послуга та технологія навчання зі сфер спорту, бізнесу, психології все більше поширюється в освіті. Окремі дослідники вказують, що коучинг співвідноситься передусім із неформальною освітою (курси підвищення кваліфікації, професійна перепідготовка, навчання на підприємствах) [7–9]. Однак останнім часом усе більше публікацій присвячено впровадженню коуч-технік у системі середньої освіти, післядипломній педагогічній освіті: керівники-педагоги діляться власним досвідом щодо проведення коуч-сесій, методичними розробками уроків-презентацій із використанням елементів коучингу. Значно менше публікацій із цієї теми стосуються сектору вищої освіти, лише окремі статті, параграфи про коучинг як форму інноваційних технологій навчання висвітлено в навчально-методичній літературі з педагогіки вищої школи [2, 10].

У науково-методичній літературі визначають поняття «педагогічного коучингу» як сучасної технології розвитку педагогічного працівника. Значно ширшим видається поняття «освітнього коучингу» в роботах Борової Т. А., що передбачає «встановлення взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу з метою досягнення взаємно визначених цілей як з удосконалення професійної діяльності, так і підвищення якості навчання...» [11, С. 11–12]. Проте таке визначення не охоплює суті особливос-

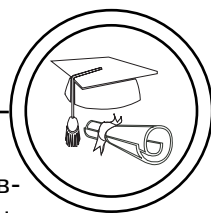
тей коучингу, адже його можна поширити на всі форми інтерактивних технологій навчання.

Тому, зважаючи на викладені вище характеристики, доцільніше було б визначити коучинг в освіті (освітній коучинг) як творчу взаємодію рівноправних учасників освітнього процесу, спрямовану на виявлення та реалізацію потенціалу того, хто навчається, для досягнення ним високого освітньо-професійного, соціального, особистісного розвитку.

Відповідно викладач у системі супроводу розвитку майбутнього фахівця організовує навчальний процес у такий спосіб, який сприятиме виявленню потреб особистості студента, альтернативних способів їх задоволення, забезпечить самостійне прийняття студентом ефективних рішень.

Конкретизовано поняття освітнього коучингу в контексті вищої освіти в наукових розвідках Романової С. М. Дослідниця розглядає його як феномен освітнього процесу, побудований на мотивувальній взаємодії, у якому викладач створює спеціальні умови, спрямовані на розкриття особистісного потенціалу студента для досягнення важливих для нього цілей в оптимальній термін, у конкретній предметній галузі знань [3].

У науковій літературі дослідники [5, 7, 10] намагаються визначити відмінність поширених у європейському освітньому просторі синонімічних понять для позначення професіонала, відповідального за академічну успішність студентів, розвиток їхніх особистісних якостей — «коуч», «ментор», «тьютор», «едвайзер», «фасилітатор» — та доходять

висновку, що теоретично їх важко розмежувати, інколи одне поняття визначається через інше. Їх уживання є суто специфічним і залежить від конкретного культурного та професійного контексту, а також різноманітності педагогічних функцій, які співвідносяться з різними формами супроводу впродовж життя. Однак усі ці поняття пов'язані з супроводом, керівництвом, гнучким спрямуванням особи за обраною нею освітньою траєкторією, що є сутністю гуманістичного підходу в педагогіці.

На відміну від менторства (викладач оцінює, конструктивно критикує, студент виконує) чи наставництва (студент діє за його прикладом), коучинг, перш за все, передбачає партнерство та відповідальність за результати цієї діяльності, що ґрунтується здебільшого не на знаннях чи досвіді коуча, а на здатності особистості самостійно та творчо навчатися, підвищувати свій професійний рівень [10]. На різних етапах навчально-виховного процесу викладач може інтегровано, ефективно діяти, виконуючи функції коуча, ментора чи наставника.

Коучинг як педагогічна технологія ґрунтується на організації викладачем у ВНЗ ефективної міжособистісної комунікації у форматах індивідуальних занять, консультацій, науково-освітніх проектів для: 1) мотивування та визначення мети; 2) планування для здійснення ефективних дій; 3) реалізації плану; 4) завершення (рефлексії).

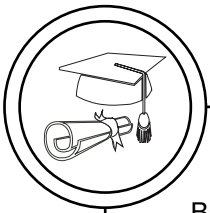
Таким чином, викладач як коуч вивчає ситуацію чи проблему; спільно зі студентом ставить зав-

дання; виявляє внутрішні та зовнішні перешкоди для досягнення мети, способи їх подолання; визначає послідовність дій і терміни їх виконання. На кожному етапі аналізуємо ситуацію з огляду на те, що вдалося виконати, якість виконання, які виникали труднощі.

Вивчення досвіду застосування коуч-технік на практиці в різних сферах дає можливість адаптувати їх для вищої школи. Методи GROW, SMART, які екстраполюються зі сфер менеджменту та психології в галузь освіти, коуч-техніки «Колесо життєвого балансу», «Рефлексії задоволеності просуванням до мети «від 1-го до 10-ти», «Лінія часу» забезпечать пошук ресурсів і можливостей для досягнення та візуалізації цілей, цінностей, рефлексії задоволеності своїми успіхами та ін. [11].

За допомогою чітких, логічно побудованих питань, спрямованих на актуалізацію внутрішніх ресурсів, викладач мотивує студентів, налаштовує на учіння, організовує на самостійне вирішення завдань і досягнення результату. Звичайно, відкриті запитання як основний інструмент коуча можна використовувати на заняттях різних видів у ВНЗ, однак це вимагає відповідної організаційно-методичної підготовки та витрат часу.

На першому етапі мотивації та визначення мети потрібно націлити студентів на бачення майбутнього успішного результату після вивчення теми, розділу/кредитного модуля/навчальної дисципліни, перед написанням дипломного проекту, магістерської дисертації. Звернутися до студентів із запитаннями [4, 11].

1. Опишіть привабливий для Вас образ фахівця галузі.

2. Яким бачите себе наприкінці заняття/вивчення теми/виконання роботи?

3. Яким бачать Вас навколишні (студенти, викладачі)?

4. У такій ситуації наскільки Ви будете задоволені собою?

Таким чином, викладач допомагає кожному студенту усвідомити власні цілі — важливі, конкретні, чітко визначені в часі. Згодом обговорюють різні шляхи їх досягнення. Наприклад:

1. Якої мети прагнете досягти після вивчення теми/кредитного модуля?

2. Чому ця мета важлива для Вас? Які її переваги для Вас (групи, інституту, університету)?

3. Наскільки від кожного з Вас залежить досягнення мети?

4. Як дізнаєтеся, що досягли її?

5. Що потрібно зробити для її досягнення?

6. Які потрібні ресурси? Чи є вони у Вас?

7. Якщо не досягнете мети, якими можуть бути для Вас негативні наслідки?

8. Упродовж якого періоду зможете реалізувати мету?

9. Як це вплине на Ваше життя?

10. Яким чином результати Вашої роботи можуть поєднуватися з результатами інших?

На другому етапі планування та здійснення ефективних дій доцільно буде поставити такі орієнтовні запитання:

1. Відповідно до визначеної мети, які дії потрібно виконати на цьому занятті (на цьому тижні тощо)?

2. Яким буде перший етап (найпростіший, найбільш ефективний)? Наступний і далі?

3. Яким чином пропонуєте це зробити?

4. Які способи ще можна використати?

5. Якби мета була вже досягнута, які були б Ваші наступні дії?

На третьому етапі реалізації плану формуємо покроковий план досягнення за допомогою методики «Рефлексії задоволеності просуванням до мети «від 1-го до 10-ти», орієнтуючись на нинішню ситуацію.

1. На якому етапі Ви нині знаходитесь за шкалою від 1-го до 10-ти?

2. Якщо перейти на один бал вище, що зміниться? А якщо ще на один? І так далі.

На четвертому завершальному етапі можна поставити такі запитання:

1. Як Ви зрозумієте, що досягли мети?

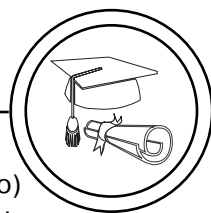
2. Скільки часу потрібно було для вирішення кожного завдання? Які завдання були взаємопов'язані?

3. Які перші (найлегші) кроки зробили для досягнення мети?

4. Що не вдалося зробити? Чому?

Викладач як коуч повинен формувати та підтримувати сприятливі соціально-психологічні умови для спільної діяльності. Відтак має розвивати власні вміння вербальної й невербальної комунікації для здійснення суб'єктивної взаємодії зі студентами: активне, глибинне слухання, відкриті ефективні запитання, тональність, темп мовлення тощо.

Результатом діалогічного спілкування з використанням елементів коучингу має стати набуття студентами цінного досвіду в спільній творчій діяльності, розуміння

його значення для освітньо-професійного розвитку та якнайповнішої реалізації власних ресурсів.

Висновки

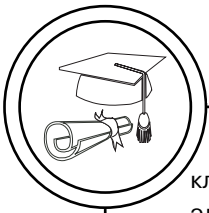
Коучинг відповідає цілям СЦН та через свою високу ефективність в інших сферах активно поширюється в системі вищої освіти. Коучинг в освіті — це творча взаємодія рівноправних учасників освітнього процесу, спрямована на виявлення та реалізацію потенціалу того, хто навчається, для досягнення ним високого освітньо-професійного, соціального, особистісного розвитку. Застосування викладачем запитань як основного інструмента коуча на різних етапах навчально-виховного процесу (науково-освітні проекти,

індивідуальні консультації тощо) спрямовано на допомогу студентам усунути проблеми в особистісній і професійній сферах шляхом мобілізації та реалізації їхнього внутрішнього потенціалу. Досвід використання технік коучингу фахівцями різних галузей дав можливість упорядкувати перелік орієнтовних питань для актуалізації внутрішніх ресурсів студентів, самостійного вирішення ними завдань і досягнення позитивного результату.

Коучинговий підхід підвищує культуру викладання, яка в контексті СЦН по-новому осмислюється через учіння. Завдання викладача — організувати процес так, щоб викладання сприяло учінню, професійному розвитку та самореалізації студентів.

Список використаної літератури

1. Student-Centred Learning. Toolkit for students staff and higher education institutions ESU. Brussels, October 2010. Режим доступу: http://www.esib.org/documents/publications/SCL_toolkit_ESU_EI.pdf.
2. Романова С. М. Коучинг як нова технологія в професійній освіті / С. М. Романова // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія. 2010. № 3. С. 83–87.
3. Симодейко С. Коучинг як інноваційний метод навчання студентів / С. Симодейко // Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. 2011. Вип. 20. С. 131–133.
4. Гультчевская В. Г. Коучинг — инновационная технология поддержки в обучении и индивидуально-личностном развитии учащихся / В. Г. Гультчевская. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nauka-it.ru/attachments/article/1331/gulchevskaya_vg_rostov_konf13.pdf.
5. У. Тимоти Голви. Работа как внутренняя игра: фокус, обучение и мобильность на рабочем месте / Голви У. Тимоти: пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. С. 194–233.
6. Дауни Майзл. Эффективный коучинг. Уроки коуча коучей / Дауни Майзл: пер. с англ. М.: Добрая книга, 2012. С. 16–17.
7. Уитмор Дж. Coaching — новый стиль менеджмента и управления персоналом: практ. пособ. / Джон Уитмор: пер. с англ. М.: Изд-во «Финансы и статистика», 2005. 160 с.
8. Баранова О. И. Коучинг-технология как способ формирования умений самоуправления обучением у студентов — будущих учителей начальных

классов и младших школьников / О. И. Баранова // Научно-методический электронный журнал «Концепт». 2015. Т. 9. С. 6–10. Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2015/95018.htm>.

9. Парслоу Э. Коучинг в обучении: практические методы и техники [Текст] / Э. Парслоу, М. Рэй. СПб.: Питер, 2003. 204 с.

10. Соколова Е. И. Анализ терминологического ряда «коуч», «ментор», «тьютор», «фасилитатор», «эдвайзер» в контексте непрерывного образования / Е. И. Соколова // Непрерывное образование: XXI век. 2013. Выпуск 4. С. 124–135.

11. Борова Т. А. Концепція освітнього коучингу / Т. А. Борова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. № 12. С. 11–12.

References

1. Student-Centred Learning. (2010). *Toolkit for students staff and higher education institutions ESU*. Brussels, October. Retrieved from http://www.esib.org/documents/publications/SCL_toolkit_ESU_EI.pdf [in Belgium].

2. Romanova, S. M. (2010). Kouching yak nova tekhnolohiia v profesiinii osviti. *Journal of Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Pedahohika. Psykholohiia*, 3, 83–87 [in Ukrainian].

3. Simodeyko, S. (2011). Kouching yak innovatsiinyi metod navchannia studentiv. *Journal of Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho nats. un-tu*, 20, 131–133 [in Ukrainian].

4. Gul'chevskaya, V. G. *Kouching — innovatsionnaya tekhnologiya podderzhki v obuchenii i individual'no-lichnostnom razvitii uchaschchikhsya*. Retrieved from http://nauka-it.ru/attachments/article/1331/gulchevskaya_vg_rostov_konf13.pdf [in Russian].

5. U. Timoti, Golvi (2005). *Rabota kak vnutrennyaya igra: fokus, obuchenie i mobil'nost' na rabochem meste*. Moscow: Alpina Biznes Buks, p. 194–233 [in Russian].

6. Mayzl, Dauni (2012). *Effektivnyi kouching. Uroki koucha kouchey*. Moscow: Dobraya kniga, p. 16–17 [in Russian].

7. Uitmor, Dzh. (2005). *Coaching — novyy stil' menedzhmenta i upravleniya personalom*. Moscow: Izd-vo 'Finansy i statistika', 160 p. [in Russian].

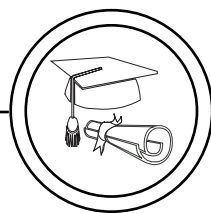
8. Baranova, O. I. (2015). Kouching-tekhnologiya kak sposob formirovaniya umeniy soupravleniya ucheniem u studentov — budushchikh uchiteley nachal'nykh klassov i mladshikh shkol'nikov. *Journal of Nauchno-metodicheskii elektronnyy zhurnal 'Konsept'*, 9, 6–10. Retrieved from <http://e-koncept.ru/2015/95018.htm> [in Russian].

9. Parslou, E. & Rey, M. (2003). *Kouching v obuchenii: prakticheskie metody i tekhniki*. Sankt-Peterburg: Peter [in Russian].

10. Sokolova, E. I. (2013). Analiz terminologicheskogo ryada 'kouch', 'mentor', 't'yutor', 'fasilitator', 'edvayzer' v kontekste nepreryvnogo obrazovaniya. *Journal of Nepreryvnoe obrazovanie: XXI vek*, 4, 124–135 [in Russian].

11. Bорова, Т. А. (2011). Kontseptsiiia osvitniogo kouchinhu. *Journal of Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 12, 11–12 [in Ukrainian].

В статье проанализировано понятие коучинга как педагогической технологии студентоцентрированного обучения, уточнена дефиниция понятия коучинга в образовании. Описана трансформация целей преподавателя как коуча, рассмотрены особенности организации коммуникации субъектов учебно-воспитательного процесса в высших учебных заведениях с использованием элементов коучинга.

Ключевые слова: студентоцентрированное обучение; коучинг; коуч; образовательный коучинг; педагогический коучинг.

It has been analyzed in the article the concept of coaching as an educational technology student-centred learning, the definition of the concept of coaching in education is specified.

We describe the transformation of the teacher's goals as the coach, the features of the organization of educational communication entities and educational process in higher educational institutions with coaching elements.

Keywords: student-centred learning; coaching; coach; coaching education; pedagogical coaching.

Рецензент — Т. В. Фісенко, к.н. із соц. ком.,
ст. викладач, КПІ ім. Ігоря Сікорського

Надійшла до редакції 10.02.18